

Produce¹ that grows in *Eretz Yisroel* during *shemittah* is subject to *kedushas shevi'is*². Because of the various potential *issurim* that apply to *shemittah* produce (as will be discussed), extra care should be taken during *shemittah* to only buy fruits and vegetables from an establishment that has reliable supervision, and to note the status (e.g. *yevul nochri*, *yevul chu"l*) of the fruits and vegetables that one is purchasing.

The following is a brief description of some of the common *shemittah* terms, and their Halachic status:

Otzar Beis Din – *Beis Din* have the right to harvest *shevi'is* produce and to distribute this produce to the public³. The *Beis Din* are also allowed to hire workers⁴ to harvest the *shevi'is* produce and can charge the consumer to cover the costs incurred in the harvesting

and distribution⁵. *Otzar Beis Din* produce is subject to *kedushas shevi'is*.

Yevul Nochri is produce of fields that are owned by non-Jews in *Eretz Yisroel*. Whether or not *yevul nochri* is subject to *kedushas shevi'is* is an ongoing debate among the *Poskim*⁶ since the time of the *Beis Yosef*: The *Beis Yosef* maintained that *yevul nochri* has no *kedushas shevi'is* and it can consequently be purchased and eaten with no *shemittah* restrictions⁷, whereas according to the *Mabit* *yevul nochri* is subject to *kedushas shevi'is*.

Shop owners who follow the opinions that maintain that *yevul nochri* is subject to *kedushas shevi'is* cannot buy and sell *yevul nochri* normally, because it is forbidden to trade with *shemittah* produce (see footnote⁸). Instead, potential customers sign an agreement appointing the shop owner as

¹ כולל פירות, ירקות, תבואה, קטניות, מאכל בהמה (שביעית פרק א' משנה א') **תבלינים** (רמב"ם פרק ה' מהל' שמיטה ויובל הל' כ"ב ע"פ התוספתא), וי"א **מיני ריח** (זה ספק בירושלמי פ"ז ה"א, ומדייקים מדברי החזו"א סי' י"ד סק"ט שאזלין בזה לחומרא), וי"א גם **פרחים** שיש להם ריח (הגרי"ש אלישיב הורה בזה לחומרא, מובא בספר משפטי ארץ פרק י"ד הע' 10, אבל דעת הגרש"ז שאין בפרחים קדושת שביעית).

² חוץ מיבול נכרי לפי דעת המתירין (ע' להלן הע' 6). **השליבים שקובעים אם היבול שייר לשנת השמיטה תלוי בסוג היבול: בפירות האילן חנטה קובעת** (גמ' ר"ה י"ג: לרמב"ם חנטה היינו עונת המעשרות ולתוס' ור"ש חנטה היינו תחילת גידול הפרי). **בירקות** הלקיטה בשביעית קובעת (רמב"ם פרק ד'). **בזיתים, ענבים, תבואה, וקטניות** השלב שהם מגיעים לשליש גידולם בשמיטה קובעת (ע"פ גמ' ורש"י ר"ה י"ב וי"ג ותוספתא שביעית פרק ב'). **ואתרוג** תלוי בחנטה, או בלקיטה לחומרא (מח' תנאים כשיטת הראשונים שס"ל שחנטה החזו"א שיש מקום להקל להקל כשיטת הראשונים שס"ל שחנטה באתרוג קובעת, אלא שנהגו להחמיר כרמב"ם [ושו"ע יו"ד של"א שס"ל שלקיטה בשביעית קובעת]).

³ תוספתא שביעית פ"ח הלכה א' וב'. ולגבי אם מותר **למדוד ולשקול** פירות אוצר ב"ד – הורה החזו"א בזה לקולא, אבל יש נוהגים לחלק באומד ולא במשקל. ⁴ תוספתא שם הלכה ב'

⁵ משפטי ארץ שביעית פי"ג ד'. ואין בזה משום דמי שביעית או סחורה הואיל והדמים רק בשביל הפועלים והטרחה.

⁶ הבית יוסף בשו"ת אבקת רוכל (סי' כ"ב – כ"ה) ס"ל שאין קדושת שביעית ביבול ענ"ם. וכן שיטת פאת השולחן (סי' כ"ג). **ונהגו בארץ ישראל בכלל, ובירושלים עיה"ק בפרט להקל שאין ביבול נכרי קדושת שביעית** (כך כותב מרן ה"ב" בכבודו ובעצמו שם תשובה כ"ד "כי מעולם לא נשמע על שום אדם בשום עיר מא"י שנהג ביעור בשביעית" "...כתבו לי מירושלים כי כן מנהגם מימי קדם להפריש תו"מ בשביעית מפירות שזרע הגוי ונתמרחו ביד ישראל", וכ"כ הגרי"מ טוקצינסקי בספרו הל' שביעית פ"ח ה' נהגו בכל א"י כהב"י לאכול פירות ענ"ם בלא קדושת שביעית").

מאידך, דעת מהר"י קורקוס (מובא בכס"מ פ"ז מהל' שמיטה ויובל ה"ג), מבי"ט (סי' י"א, כ"א, רי"ז, של"ו), מהרי"ט (סי' מ"ב, מ"ג), של"ה (שער האותיות אות ק'), חרדים (לא תעשה פ"ז), חכמת אדם (בספרו שערי צדק) וחזו"א (שביעית סי' כ' סק"ז) שיש קדושת שביעית ביבול נכרי.

⁷ אמנם לשיטת ה"ב"י חייב להפריש תו"מ מפירות יבול נכרי שנתמרחו ביד ישראל (שו"ת אבקת רוכל סי' כ"ד)

⁸ באמת זה במחלוקת שנויה האם איסור סחורה בפירות שביעית (ע' גמ' בכורות י"ב) שייך גם ביבול נכרי, שלדעת המבי"ט עצמו אין איסור סחורה בכה"ג, אבל לדעת החרדים, של"ה וחזו"א יש איסור סחורה ביבול נכרי, **ולמעשה** בבני ברק נוהגים להחמיר גם בזה ע"פ הוראתו של החזו"א.

their agent to buy *yevul nochri* on their behalf, and the agent can charge the customers for the produce and for the expenses incurred.

Yevul Chu"l is produce imported from *chutz lo'oretz* and is not subject to *kedushas shevi'is*.

Shishis/Sheminis – “*Shishis*” denotes that the produce in question is produce of the sixth year (i.e. pre-*shemittah*) and “*sheminis*” denotes that the produce in question is produce of the eighth year (i.e. post-*shemittah*). Both are not subject to any *shemittah* status.

“Arovoh” denotes a region of land in the south of *Eretz Yisroel* (south of the *Yam Hamelach*) which is subject to much debate among the *Poskim* as to whether this region is within the borders of *Eretz Yisroel*⁹ and consequently whether its produce will be subject to *kedushas shevi'is* or not. *Rav Elyashiv* maintained that the *arovoh* region¹⁰ should be considered as belonging to *Eretz Yisroel* (see footnote¹¹).

“Heter Mechira” is the institution of selling fields in *Eretz Yisroel* to non-Jews to prevent the fields from being subject to *shemittah*,

and consequently the produce of these fields will not be subject to *kedushas shevi'is* or the prohibition of *sefichim*. The validity of “*heter mechira*” is strongly challenged by the *Poskim*¹².

Sefichim refers to produce that is typically planted every year (such as vegetables, grains and pulses) that grew during *shemittah* (even spontaneously)¹³. Although *min hatorah* this produce may be eaten, *Chazal* forbade these food items because of transgressors who would plant during *shemittah* and claim that the produce grew spontaneously¹⁴. The *issur* of *sefichim* does not apply to fruit¹⁵ that grows on trees or bushes, provided that the bushes bear fruit for several years¹⁶. Produce that grows in a field owned by a non-Jew is not subject to the *issur* of *sefichim*¹⁷.

Shomur v'Ne'evad – *shemittah* produce that was not declared *hefker* by the owner is referred to as “*shomur*” (guarded). Produce that grew as a result of forbidden *melocho* in *shemittah* is referred to as “*ne'evad*” (worked on). Some opinions maintain that *shomur* and *ne'evad* produce are forbidden to be eaten, while others permit the produce to be eaten¹⁸.

⁹ לגבי גבול הדרומי של ארץ ישראל (שמבואר בפוסקים בפרשת מסעי) אין לנו דבר ברור מהפוסקים הקדמונים בעניין מקום הגבול בדיוק, והאריכו בזה כמה מהפוסקים (תבואת הארץ, אדמת קודש) להוכיח איפה גבול הדרומי של ארץ, וכותב ע"ז הגר"ח קנייבסקי שליט"א (דרך אמונה פ"א מהל' תרומות ה"ז בביה"ל ד"ה אשקלון) שכל דבריהם הם השערות, ואין מזה ראיה נכונה. ומאריך שם הגר"ח לבאר מקום הגבול, ומסיק שלמעשה צ"ע. ומובא שם הערה מחמיו הגר"ש אלישיב שאכתי מידי ספיקא לא נפקי [ומשמע שצריכים להחמיר].

¹⁰ מובא בשמו בספר משמרת השביעית פרק כ' הע' 12; ובספר באר חיים (עדס) סי' כ'; ובדרך אמונה (שם).

¹¹ זה נאמר לגבי **ערבה צפונית**. ולגבי **ערבה דרומית** – העיד הגר"א אפרתי (מובא בקובץ הליכות שדה גליון 87) שהגר"ש אלישיב היקל בזה מכמה טעמים.

¹² שיטת החזו"א (שביעית סי' כ"ז סק"ז) שהמוכרים כל ארץ ישראל לגוי, אינו כלום, ואינו ענין למכירת חמץ, מכמה טעמים: א' שנמכר ע"י שליח ואין שליח לדבר עבירה – שאסור משום לא תחנם. ב' שלא נמכר להם ברישום הטאב"ו.

ג' בלב כל אדם שאינו קנין באמת. **וכבר כתב** הנצי"ב (שו"ת משיב דבר ח"ב סי' נ"ו) שהרוצים להקל למכור השדות לגוי בשביעית... רוצים להימלט מאיסור שביעית בזה"ז דרבנן לרוב הפוסקים, ופגע באיסור מכירות קרקע לגוי בא"י שהוא איסור דאורייתא לכו"ע. **אבל** מסיק שם הדרך אמונה (שביעית פרק ד' ס"ק ר"ג ע"פ החזו"א סי' י' סק"ו) אלו המוכרים ע"י עצמם לגוי [וממילא טעם הא' לאיסור ליתא] אין לאסור הפירות בדיעבד, אפ' להחוששין לאיסור נעבד.

¹³ רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"ד הל' ג'

¹⁴ רמב"ם שם הל' א' וב'

¹⁵ רמב"ם שם הל' ג'

¹⁶ משפטי ארץ פרק ט"ז ה' ע"פ הרמב"ם שם הל' ג'

¹⁷ רמב"ם שם הל' כ"ט

¹⁸ **שמור** – דעת ר"ת, בעל המאור, ראב"ד, וגר"א ששמור אסור באכילה. אבל דעת רש"י, רמב"ן, ר"ש וחינוך ששמור מותר באכילה. ובדעת החזו"א בעניין שמור מצאנו סתירות, והסביר הקהילת יעקב שההוראה לרבים היתה לחומרא, אבל ליחיד בשעה"ד התיר החזו"א (משמרת השביעית פרק י"א הע' 19). **נעבד** – דעת הרמב"ן, רשב"א, ריטב"א וראב"ד

SHEMITTA IN THE KITCHEN

Eating Shemittah Produce

Shemittah produce may be eaten¹⁹ but cannot be ruined, destroyed, or actively rendered unfit for human consumption²⁰. One may not ruin the taste of *shemittah* produce, for example by mixing into *shemittah* fruit a bitter tasting medicine²¹. However, it is permitted to eat half of a fruit even if the other half of the fruit will not be eaten and will spoil faster²².

Children - one can give *shemittah* produce to a young child, provided that the child is old enough to eat most of the food (even if a minority of the food will be wasted). One should refrain from giving *shemittah* produce to a young child if it is likely that the child will waste most of the food²³.

The Regular Way - although *shemittah* produce can be eaten, it must be eaten in the way that this food item is usually eaten²⁴ (see footnote²⁵). I.e., foods that are normally

eaten raw may not be cooked, and foods that are usually cooked may not be eaten raw. Foods that are normal to be eaten either raw or cooked may be eaten raw or cooked. A vegetable that is usually eaten raw cannot be pickled²⁶.

Shemittah produce may be dried, pickled or mixed into other foods, provided that this is a normal way of eating this particular food item²⁷.

Frying - oil that has *kedushas shevi'is* can be used for frying but should not be used to grease a pan²⁸.

Havdolo and Arba Kosos - One should not extinguish the *havdolo* candle in *shemittah* wine²⁹. If one uses *shemittah* wine for *arba kosos* one should not pour from the *kos* when reciting the ten *makkos*³⁰.

שנעבד אסור באכילה. אבל דעת הרמב"ם (שו"ת פאר הדור סי' ט"ו) ותוס' הרא"ש שנעבד מותר באכילה. ודעת החזו"א להחמיר בנעבד, אבל היקל במקום מצוה או בשעת הצורך. ¹⁹ כמש"כ והיתה שבת הארץ לכם לאכלה (ויקרא כ"ה ו') ²⁰ איסור קלקול פירות שביעית ילפין בגמ' (פסחים נ"ב) לאכלה ולא להפסד, וכן פסק הרמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"ה הל' י"ז. אבל אין חיוב למנוע רקבון מפירות שביעית הואיל וההפסד נעשב ממילא (חזו"א סי' י"ד סק"י). ולגבי גרם הפסד (כגון להשים פירות שביעית במקום שסוף החמה לבוא ועי"ז ירקבו הפירות יותר מהר) יש מחלוקת בין הפוסקים - המהרי"ט ורידב"ז הקילו, והמקדש דוד מחמיר בזה.

²¹ תורת הארץ פ"ח ס"ק מ"ו, משפטי ארץ פרק כ"א ג' ²² אע"פ שזה גרם הפסד ולכמה פוסקים גרם הפסד אסור, הורו הגרי"ש אלישיב והגר"נ קרליץ שזה מותר, הואיל וכאן הגרם הפסד בא ע"י אכילה. ²³ שזה נחשב דרך אכילתו, וכל שימוש שהוא דרך אכילתו מותר - ע' משפטי ארץ פרק כ"א י"ב והע' 19.

²⁴ משנה שביעית (ח' ב') שביעית ניתנה לאכילה... לאכל דבר שדרכו לאכל. ויליף בירושלמי (שם על המשנה) הוא שביקש לאכול תרדין חיים או לכוס חטים חיות אין שומעים

לו. והרמב"ם מפרש בפייה"ש מס' מע"ש (פ"ב מ"א) שאין לאכול שלא כדרכו כגון ירק לא מבושל או פירות מבושלות. וע"ע משפטי ארץ פרק כ"ב.

²⁵ אם ציבור מסוים אוכלים פרי או ירק מסוים חי או מבושל, סגי בזה, וא"צ שרוב בני אדם אוכלים בצורה זו (משפטי ארץ פרק כ"ב ד' ע"פ חיי"א סי' נ"א ב').

²⁶ כך הורה הגרי"ש אלישיב שלחומרא אמרין כבוש כמבושל (הובא במשפטי ארץ שם הע' 5)

²⁷ ייבוש - פאת השולחן סי' כ"ד סע' ד'. כבישה - משמרת השביעית פרק ט"ז ד' ע"פ התו"כ פ' בהר. עירוב פירות שביעית לתוך מאכלים אחרים - פאת השולחן סי' כ"ד ס"ג.

²⁸ טיגון - משום שזה דרך אכילתו של השמן (הגרי"ש אלישיב מובא בספר משפטי ארץ פרק כ"ב הע' 15). מריחה על מחבת - משום שהמטרה שלא ידבק האוכל למחבת, ולא להוסיף טעם במאכל (הגרי"ש אלישיב והגר"נ קרליץ). אבל אם כוונתו גם שהשמן ייתן טעם במאכל, מותר.

²⁹ משום שזה מקלקל היין של שמיטה (ספר השמיטה פרק ז')

³⁰ שנהגו שלא לשתות היין שמטיף בעת אמירת י' מכות, וה"ל כמפסיד יין של שביעית (ספר השמיטה שם)

Peeling - It is permitted to peel *shemittah* fruits and vegetable that are usually peeled³¹. One may not peel fruits and vegetables that are not usually peeled, unless this is being done for small children who need to have the fruits or vegetable peeled³². (The correct way to dispose of peels will be discussed later.)

One is allowed to remove a bad or mouldy part of a fruit or vegetable³³.

Juice - grapes and olives that have *kedushas shevi'is* may be pressed for their juice. The same applies to oranges, lemons and grapefruits³⁴.

Grating and Blending - it is permitted to grate or blend fruits and vegetable that have *kedushas shevi'is*, provided that it is normal³⁵ to grate or blend these items.

Disposal of Shemittah Produce

Shemittah produce cannot be put in a place that will render the produce repulsive to eat, e.g. inside a dustbin³⁶. Therefore, food remains that have *kedushas shevi'is* cannot be directly placed into a regular dustbin. Instead, food remains should ideally be placed into a

plastic bag and left in a designated "*shemittah* bin" until they begin to decay³⁷. At this stage they can be disposed of normally.

It is also acceptable to place food remains inside a sealed plastic bag and place the plastic bag inside a regular dustbin (without waiting for the food remains to decay)³⁸.

Peels - the same applies to peels that are still edible (e.g. apple peels), or if some of the fruit or vegetable is stuck to the peel³⁹. However, peels, pips or stones that are inedible (based on current norms) may be disposed of normally, provided that none of the fruit or vegetable itself is stuck to the peel or stone⁴⁰.

Washing Up - One can wash up dishes and cutlery that contain insignificant remains of *shemittah* produce normally, even though some *shemittah* remains will inevitably be washed away during the washing up⁴¹. However, if one scrapes together a significant amount of food remains, there will be *kedushas shevi'is* on these remains and they can only be disposed of as per other *shemittah* produce⁴².

נערך ע"י משה ברוך ליכטענשטיין
058 326 4995

³¹ גם אם אפשר לאכלם עם קליפתם (חזו"א סי' י"ד סק"י)
³² כך הורה הגר"ש אלישיב מובא בספר משפטי ארץ פרק כ"ב סע' י"ט ו'
³³ משפטי ארץ פרק כ"ב סע' כ"ב
³⁴ דעת החזו"א בסדר השביעית להתיר לסחוט מיץ מפירות העומדים לכך – היינו זיתים וענבים, תפוז, אשכולית ולימון. וכותב עוד שם **בשר הפרי הנסחט אסור להשליכו אלא מניחו בפח מיוחד**. ולפי הגר"ש וואזנר מותר לסחוט אף פירות וירקות אחרות שרגילים לסחטם (מובא בספר פירות שביעית פרק ט"ז)
³⁵ היינו שזה מקובל בדור הזה, אע"פ שבדורות הקודמים נהגו אחרת (הגר"ש וואזנר והגר"ש אלישיב)
³⁶ משפטי ארץ פרק כ"א סע' ב' ע"פ גמ' חולין ע"א שאוכל שנמצא במקום מאוס נחשב כמקולקל ואין בו שם אוכל ליטמא
³⁷ חזו"א שביעית סי' י"ד סק"י...ומניח הקליפה בכלי עד שיתעפש ויפסל מאכילת אדם ואז מותר להשליכה
³⁸ כן הורה הגר"ש וואזנר במקום צורך שמותר תיכף לשים בתוך ניילון ולהשליך מיד לפח הזבל, וכך הובא בשם הגר"ח קנייבסקי "שכך היו נוהגים בפירות שמיטה לעוטפם

ולהשליכם לאשפה, ובאמת די בכך, אך אפשרי דרא ונוהגים להניח בפח מיוחד", וכך הורה הגר"י נויברט (ג' עדויות אלו הובאו בספר פירות שביעית פרק י"ט הע' א')
³⁹ חזו"א שם וכל זה בקליפין הראויין לאדם או שיש בהם אוכל, משפטי ארץ פרק כ"ג סע' ב'
⁴⁰ חזו"א שם קליפין שאינם ראויין לאדם אם אינם עומדים לבהמה מותר להשליכן. וע"ש בהמשך שמוכיח החזו"א ע"פ המ"ב סי' ר"ב שאם נשתנה המנהג נשתנה הדין. וכותב החזו"א מעשרות סי' א' סק"ל בעניין קליפת תפוז שנראה שאין אוכל כלל, והאוכלן בטלה דעתו. ועפ"ז כתוב בספר משפטי ארץ פרק כ"ג סע' ג'...הראויות [לאכילה], אך בזמנינו אין נאכלות, אין בהם קדושת שביעית.
⁴¹ דרך אמונה שביעית פרק ה' ציה"ל אות כ"ד בשם החזו"א. ומובא גם שם (בדרך אמונה סק"י י"ג וציה"ל אות כ"ט) שהכמות של שיריים שמותר לאבד נמדדת כפי אנשים שחיים על ממונם. (וע"ע משפטי ארץ פרק כ"ג הע' 22 שמאריך בראיות לדין זה.)
⁴² משפטי ארץ פרק כ"ג סע' י'